

Suflul romantic și elementele de patetism artistic, puse în slujba afirmării poetice a mesajului revoluționar, au părut să definească, în plan principal, stilul teatrului „Ian Rainis”, care se bucură de prezența unei remarcabile personalități regizorale — Eduard Smilghis, și a unui valoros temperament actoricesc — Lilitha Berzin.

Mihnea Gheorghiu

SHAKESPEARE, LA EL ACASĂ ȘI LA NOI

La 25 aprilie 1616, când William Shakespeare își părăsea definitiv casa și ultimele rude din Stratford-pe-Avon, îndreptându-se spre eternitate, la el în țîrg reprezentațiile teatrale fuseseră interzise de către consiliul municipal puritan.

Chiar cu un secol și jumătate mai târziu, cu prilejul aniversării festive organizate de celebrul David Garrick, la Stratford n-au avut loc spectacole de teatru, ci banchete, cu dansuri naționale și focuri bengale. Cel mai mare dramaturg al lumii a fost salutat doar cu discursuri: „vorbe, vorbe, vorbe...”.

Nici la încă un veac după aceea, inițiativa localnicului mai inimos și cu dare de mină, Charles Edward Flower, de a se clădi un teatru memorial pe un teren donat de dînsul, n-a întîmpinat din partea oficialității locale și naționale, inclusiv presa, decît o vajnică opoziție.

Dar încăpățînatul concetățean s-a zbatut și a obținut prima izbîndă, inaugurînd, la 25 aprilie 1879, primul Festival Shakespeare, într-un local binîșor amenajat, vechea clădire a Teatrului Memorial, care a ars în 1926 pînă în temelii, reeditînd incendiul de pomină al „Globului” de altădată, în văpaia căruia se mistuiseră toate manuscrisele lui Shakespeare.

În următorii șase ani, stagiunile tradiționalului Festival s-au ținut în cinematograful orașului, în timp ce lista de subscripție pentru construirea noului local făcea ocolul pămîntului. Deschiderea festivă a actualului Teatru Memorial Shakespeare din Stratford-pe-Avon a avut loc în primăvara anului 1932, în clădirea simplă, clasică și utilată pentru necesitățile unei scene moderne, construită de un grup de arhitecți, ingineri și decoratori, în frunte cu Elizabeth Scott (pe atunci în vîrstă de numai 29 de ani) și Eric Kennington. După îmbunătățirile costisitoare aduse în 1950, teatrul funcționează ca un complex independent, cu gospodărie proprie, fără subvenții de stat, menținîndu-se prin reprezentațiile de înalt nivel artistic, pe care le dă anual într-o stagiune cvadripartită, din primăvară pînă în toamnă, cu un repertoriu (exclusiv) shakespearian.

La faima acestui mare teatru au contribuit personalități și companii artistice valoroase și diverse, iar la rîndul său, Teatrul Memorial a lansat stele noi pe firmamentul artei teatrale din țara geniului de la Stratford.

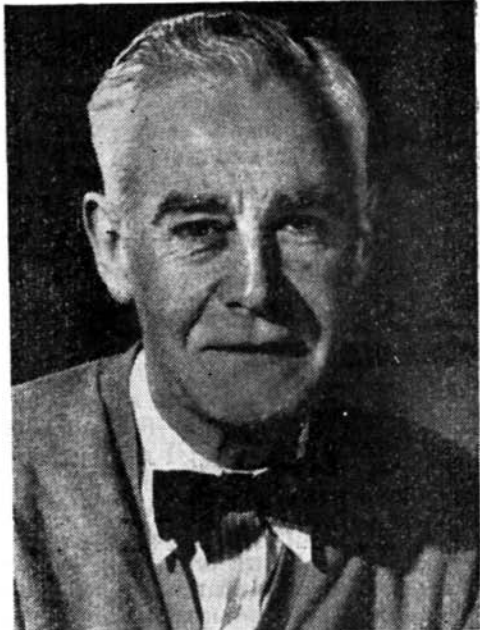
Trupa cu caracter permanent e redusă la cîțiva „veterani”, în frunte cu neobositul animator, regizorul Glen Byam Shaw, directorul teatrului și adjunctul său, Patrick Donnell, secondai de Vincent Pearmain, secretarul literar, răspunzător și de legăturile cu presa mondială de specialitate.¹

În stagiunea de anul trecut (a 99-a), au fost prezentate cinci piese: *Romeo și Julieta*, în direcția de scenă a lui Glen Byam Shaw, cu decoruri și costume de Motley (pseudonimul traducătorului prin „Pestrițu”, sau „Bălțatu”, al trinității feminine: Margaret Harris, Sophia Devine și Elizabeth Montgomery) și muzică de Leslie Bridgewater, *A 12-a noapte* în direcția lui Peter Hall, scenografia de Lila de Nobili și muzica de Raymond Leppard, *Hamlet*, semnat tot de Glen Byam Shaw și Motley, cu Michael Redgrave în rolul titular, *Pericles*, în regia tinărului Tony Richardson (care a pus *The Entertainee* și *Look Back in Anger* la New-York) și *Mult zgomot pentru nimic*, în direcția lui Douglas Seale, cu decoruri și costume de Tania Moisevici (care și-a cîștigat titlurile la Old Vic Theatre, cu *Livada de vișini*).

¹ Printre exponatele bibliotecii și muzeului Teatrului Memorial, cu prilejul stagiunii jubiliare, se află și cărți românești despre Shakespeare.

Dorothy Tutin și Richard Johnson în rolurile titulare din „Romeo și Julieta” de Shakespeare — Teatrul Memorial Shakespeare din Stratford-pe-Avon

Glen Byam Shaw, directorul Teatrului Memorial Shakespeare din Stratford-pe-Avon

Invitat, ca artist-oaspe de onoare, să joace rolul lui Gower, din *Pericles*, Paul Robeson n-a putut ajunge la timp, din motive prea bine cunoscute; dar anul acesta joacă rolul titular în *Othello*, sub bagheta aceluiași Tony Richardson și în decorurile și costumele de Loudon Sainthill, colaboratorul permanent al tânărului regizor.

Turneul Teatrului Memorial Shakespeare în U.R.S.S. cu o parte din acest repertoriu s-a bucurat de o primire deosebit de călduroasă, presa salutând în termeni de înaltă prețuire *Romeo și Julieta* (cu Richard Johnson și Dorothy Tutin) și *A 12-a noapte*¹. Pentru a ne face o părere despre folosirea actorilor tineri în acest teatru precizăm că Dorothy Tutin juca întâia oară la Stratford, interpretând rolul Violei, în *A 12-a noapte*, și pe Julieta, în tragedia amantilor din Verona; iar Richard Johnson, Romeo, era ridicolul Andrew Agnecheek din *A 12-a noapte*, intrigantul Don Juan din *Mult zgomot pentru nimic* și *Pericles*. El era a doua oară angajat la Stratford; iar Moscova, tot a doua oară îl vedea (prima dată fusese în trupa care a jucat *Hamlet*, cu Paul Scofield).

A suta stagiune, jubiliară, a Teatrului Memorial Shakespeare s-a deschis, anul acesta, la 7 aprilie, cu spectacolul *Othello* și precum s-a anunțat, participarea lui Robeson stirnește un interes excepțional. Marele actor și cîntăreț negru american mai jucase la Londra, după primul război mondial, în câteva piese de O'Neill (memorabil, în *Împăratul Jones*) și în *Othello*, pe care l-a interpretat apoi în America, în 1944—45, de peste două sute de ori. Ultima oară a jucat la Londra, în 1936, pe patriotul negru Toussaint Louverture în piesa cu același nume, prezentată de Stage Society. Noul *Othello* i-a dat, la 60 de ani, posibilitatea de a-i aduce lui Shakespeare un prinos de nobilă măiestrie actricească modernă, la el acasă, în

¹ Cf. „Teatrul”, nr. 1/1959, pag. 92—93.

aplauleze entuziaște ale unui public educat să înțeleagă, cu alți ochi, tragedia marelui venețian¹.

În programul trimis scriitorului acestor rînduri, printre altele, sînt anunțate premierele următoare, celebrate prin participarea, extraordinară, a altor fruntași ai teatrului de limbă engleză, veniți să omagieze jubileul prin arta lor cu renume mondial. Astfel, după ce n-a părăsit Hollywoodul vreme de un sfert de veac, Charles Laughton își va face reparația în țara natală, interpretînd, în stagiunea festivă, rolul lui Bottom, țesătorul-comedian din *Visul unei nopți de vară* (în regia lui Peter Hall, scenografia de Lila de Nobili și muzica de R. Leppard), la 2 iunie; apoi, la 18 august, rolul titular din *Regele Lear* (regia Glen Byam Shaw, scenografia Motley, muzica Antony Hopkins). Între timp, în iulie se va da *Coriolan*, pus tot de Peter Hall, avînd în rolul principal pe Laurence Olivier, care-și va inaugura astfel întoarcerea la Teatrul Memorial Shakespeare, după doi ani de absență.

Ziua de 23 aprilie va fi sărbătorită anul acesta la Stratford prin premiera comediei *Totul e bine cînd se termină cu bine*, pusă în scenă de Tyrone Guthrie, în decoruri și costume de Tania Moisevici și pe muzică de John Gardner.

Nu ne îndoiim că și anul acesta și mai ales anul acesta, Shakespeare va fi cinstit la Stratford, așa cum se cuvine. Și nu numai acolo, la el în țîrg. Pentru că în festivalul anual al Teatrului Națiunilor, de curînd deschis la Paris, se desfășoară un ciclu internațional Shakespeare. Iar teatrele din București participă de departe, la această sărbătoare artistică a primăverii, cu unele din cele mai bune trupe de teatru românești, în frunte cu prima scenă a țării.

Două premiere marchează aci evenimentul, cu un elan artistic destinat să îmbine realismul cu lirismul, sub semnul marelui Will: *Othello* (de Verdi), la Teatrul de Operă și Balet, și *Neposteale vesele din Windsor*, la Teatrul Muncitoresc C.F.R. La Teatrul Național „I. L. Caragiale” continuă *Regele Lear*, într-o distribuție strălucită, în vreme ce Teatrul Municipal a reluat, cu succes, *A 12-a noapte*, pregătind, pe curînd, un *Hamlet*.

Teatrul Tineretului nu încetează, de patru ani, să facă săli pline cu *Mult zgomot pentru nimic*, într-un spectacol demn de atenție, iar la Teatrul Armatei, *Femeia îndărătnică* nu și-a pierdut încă farmecele, într-o montare cutezătoare.

Afișele și proiectele multor teatre din regiuni amplifică și completează lista începută.

Dintre marii autori dramatici ai trecutului, Shakespeare este poate cel mai puțin al trecutului, nu numai pentru universalitatea lui în cultura mondială, dar pentru via și permanenta lui prezență în artele lumii. Oamenilor de teatru din diferite țări li s-a pus deseori întrebarea dacă cutare sau cutare piesă se poate integra în marele repertoriu universal. Răspunsurile nu s-au asemănat întotdeauna, însă toți și-au dat seama că, dacă „marele repertoriu” clasic nu poate valorifica integral forțele artistice ale teatrului *tuturor* națiunilor, pretutindeni la fel, Shakespeare răspunde elanului și talentului tuturor; el aduce, în serviciul patrimoniului cultural al popoarelor, un simț înalt al demnității și al poeziei adevărului, fiindcă opera lui a fost *intenționată* să fie oglinda lumii în transformare.

Pentru traducătorii în românește ai artei, operei și istoriei vieții sale, Shakespeare va fi „la el acasă” și la noi, acum și mereu, precum a fost, de la începutul teatrului nostru, un neprețuit căuzaș al progresului.

¹ Cf. Robeson în *Auglia* de Ossia Trilling, articol apărut în „Contemporanul”, nr. 134/652, din 10 aprilie 1959.